УДК 342.9 (477)
DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-12-2

Ільченко Олександр Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету
ORCID ID: 0000-0003-4885-2205

Абідов Радіон Темурович,
аспірант кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету
ORCID ID: 0009-0000-9185-5706

Пахомов Ярослав Володимирович,
студент 4 курсу
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету
ORCID ID: 0009-0006-3270-7125

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРИНЦИП У ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

У статті досліджено доброчесність як ключовий принцип у діяльності митних органів, що відіграє важливу роль у запобіганні та протидії корупції, ефективності державного управління та формуванні довіри суспільства до інститутів публічної влади. Обґрунтовано, що доброчесність є не лише етичною категорією, а й комплексним правовим та організаційним явищем, яке безпосередньо впливає на якість виконання митними органами покладених на них функцій. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «доброчесність», розкрито його зміст та співвідношення з такими поняттями, як чесність, неупередженість, професіоналізм, прозорість і підзвітність. Особливу увагу приділено дослідженню принципів діяльності митних органів та місця доброчесності серед них як базового орієнтира поведінки посадових осіб.

У статті проведено аналіз нормативно-правових засад забезпечення доброчесності в діяльності митних органів України, зокрема Державної митної служби України, а також визначено проблемні аспекти практичної реалізації відповідних правових норм. Розглянуто роль антикорупційного законодавства, кодексів етики, механізмів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у формуванні доброчесної поведінки посадових осіб митних органів. Проаналізовано міжнародний досвід і стандарти у сфері забезпечення доброчесності, зокрема рекомендації Всесвітньої митної організації, а також можливості їх імплементації в національну митну практику.

Особливу увагу автори приділили практичним аспектам реалізації принципу доброчесності, зокрема кадровій політиці, процедурам добору, оцінювання та навчання персоналу, функціонуванню систем внутрішнього контролю й дисциплінарної відповідальності, а також використанню цифрових технологій як інструменту мінімізації корупційних ризиків. За результатами дослідження сформульовано висновки та пропозиції, спрямовані на вдосконалення механізмів забезпечення доброчесності в діяльності митних органів, що сприятиме підвищенню ефективності митного адміністрування, зміцненню інституційної спроможності Державної митної служби України та наближенню її діяльності до європейських стандартів публічного управління.

Ключові слова: *доброчесність, митні органи, діяльність, принципи, Державна митна служба України.*

Ilchenko O. V., Abidov R. T., Pakhomov Ya. V. Integrity as a Fundamental Principle in the Functioning of Customs Authorities

The article examines integrity as a key principle in the activities of customs authorities, which plays an important role in preventing and combating corruption, ensuring the effectiveness of public administration, and fostering public trust in public institutions. It is substantiated that integrity is not only an ethical category but also a complex legal

© Ільченко О. В., Абідов Р. Т., Пахомов Я. В., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

and organizational phenomenon that directly affects the quality of performance of the functions entrusted to customs authorities. Scholarly approaches to defining the concept of "integrity" are analyzed, its content is revealed, and its correlation with such concepts as honesty, impartiality, professionalism, transparency, and accountability is determined. Particular attention is paid to the study of the principles governing the activities of customs authorities and to the place of integrity among them as a fundamental guideline for the conduct of officials.

The article analyzes the regulatory and legal framework for ensuring integrity in the activities of Ukraine's customs authorities, in particular the State Customs Service of Ukraine, and identifies problematic aspects of the practical implementation of relevant legal provisions. The role of anti-corruption legislation, codes of ethics, and mechanisms for preventing and managing conflicts of interest in shaping the integrity of customs officials is examined. International experience and standards in the field of integrity assurance are analyzed, including the recommendations of the World Customs Organization, as well as the possibilities for their implementation in national customs practice.

The authors place special emphasis on the practical aspects of implementing the principle of integrity, in particular personnel policy, procedures for recruitment, evaluation, and training of staff, the functioning of internal control systems and disciplinary liability mechanisms, as well as the use of digital technologies as a tool for minimizing corruption risks. Based on the results of the study, conclusions and proposals are formulated aimed at improving the mechanisms for ensuring integrity in the activities of customs authorities, which will contribute to increasing the effectiveness of customs administration, strengthening the institutional capacity of the State Customs Service of Ukraine, and bringing its activities closer to European standards of public administration.

Key words: *integrity, customs authorities, activities, principles, State Customs Service of Ukraine.*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку антикорупційного законодавства поняття «доброчесність» виходить за межі суто етичної категорії та набуває ознак правового принципу. У вітчизняному законодавстві (зокрема у законах «Про запобігання корупції», «Про державну службу» та Митному кодексі України) цей термін вживається часто, проте залишається недостатньо конкретизованим у правозастосовній практиці. Це створює нагальну потребу в науковому аналізі змісту цього принципу та механізмів його реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні аспекти адміністративно-правового статусу митних органів та етичних стандартів службовців досліджували такі вчені, як Н. Корчак [1], О. Пархоменко-Куцевіл [1], В. Бігун [2], Н. Сорочина [3], Л. Біла-Тіунова [4], П. Кириленко [5]. У їхніх працях розкривається зміст доброчесності як правової та моральної категорії, а також її роль у запобіганні зловживанням владними повноваженнями.

Водночас аналіз наукових джерел свідчить, що питання реалізації принципу доброчесності безпосередньо в діяльності митних органів, зокрема через призму практичних механізмів його забезпечення та оцінювання, залишаються недостатньо розробленими. Це зумовлює актуальність подальших досліджень у зазначеному напрямі з урахуванням сучасних викликів і міжнародного досвіду.

Метою дослідження є з'ясування юридичного змісту принципу доброчесності в діяльності митних органів, дослідження його нормативного закріплення у вітчизняному та міжнародному праві, а також обґрунтування ролі етичних стандартів як інструменту забезпечення законності у митних правовідносинах. Особлива увага приділяється аналізу відповідності української практики положенням Арушської декларації Всесвітньої митної організації, яка визначає доброчесність як передумову для будь-якої ефективної митної адміністрації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розбудови правової держави та інтеграції України до єдиного європейського правового простору питання етичних стандартів державної служби набувають особливого значення. Серед ключових інституцій, що забезпечують фінансово-економічну безпеку та суверенітет, особливе місце посідають митні органи, чия діяльність безпосередньо пов'язана з реалізацією владних повноважень та високим рівнем дискреції. За таких обставин доброчесність трансформується з абстрактної моральної категорії у фундаментальний правовий принцип, що визначає легітимність та ефективність функціонування митної системи.

Правнича природа доброчесності в митній сфері базується на неухильному дотриманні верховенства права, прозорості прийняття рішень та пріоритеті державних інтересів над приватними. Попри активне реформування митного законодавства, проблема корупційних ризиків та професійної деформації залишається серйозним викликом для правозастосовної практики. Саме тому виникає гостра потреба у детальному теоретико-правовому аналізі доброчесності як складної системи, що охоплює не лише індивідуальну поведінку посадової особи, а й інституційні запобіжники, встановлені на рівні закону.

За останні роки поняття доброчесності почало ставати все більш звичним для українців. Доброчесність є обов'язковим критерієм для роботи суддею та державним службовцем. До неї апелює

громадськість, коли говорить про те, в якому напрямі має розвиватися держава. Разом з тим застосування доброчесності не має обмежуватися лише держслужбою, а й стати нормою у суспільстві.

У латинській мові є відповідник українського слова доброчесність – "integritas", яке означає розсудливість, цілісність і завершеність. А у переносному значенні – «чистоту, правильність та невинність». В англійській мові зберігся корінь цього слова (integer – цілий). Англійське "integrity" позначає стан цілісності, об'єднання, а також якість чесної людини, яка має сильні моральні принципи.

Так, доброчесність у Великому тлумачному словнику сучасної української мови пояснюється як властивість за визначенням «доброчесний», висока моральна чистота, чесність. А «доброчесним» є той, хто живе чесно, дотримується всіх правил моралі [6].

Згідно Сучасного словника з етики поняття доброчесності є синонімом слова «чеснота» та трактує його як позитивну моральну якість, яка зумовлена свідомістю й волею людини, та є стійкою характеристикою її способу життя та вчинків. Під доброчесністю розуміється також готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципи добра й справедливості

Водночас поняття доброчесності належить і до ключових категорій етики та філософії. Ці категорії дозволяють сформувати у суспільстві чіткі та сталі принципи справедливості, особистої відповідальності за прийняті рішення та здійснені вчинки [7, с. 387–389].

Як найпоширеніший підхід, доброчесність державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування стосується етичних стандартів і моральних принципів, яких вони дотримуються на своїх посадах під час виконання професійних обов'язків. Уже навіть сформувалася певна наукова школа, яка розглядає доброчесність державних службовців як «морально-етичну складову діяльності державного службовця, яка визначає «червоні» кордони його поведінки. Доброчесність у поведінці державного службовця передбачає не тільки відповідальне ставлення до виконання службових чи представницьких повноважень, але і здатність на основі аналізу та самокритичного оцінювання своєї діяльності (беручи до уваги і моральну свідомість) відповідати за її результат, бути відповідальним і обов'язковим у загальножиттєвих і ділових стосунках» [1, с. 81].

В. С. Бігун розглядає доброчесність як юридичний термін і сенс, справедливо звертає увагу на різний контекстний підхід відносно вживання терміну «доброчесність» у законодавстві: як критерій відповідності суддівській посаді; як превентивний засіб у боротьбі з корупцією через запровадження декларації доброчесності; як перевірка на доброчесність; як сукупність етичних принципів та визначених законом правил; як принцип державної служби або принцип етичної поведінки державних службовців або ж принцип і стандарт етичної поведінки виконання службових повноважень; як оціночна характеристика діяльності державного органу; як вимога до конкурсу та кандидата-учасника конкурсу. Автор робить висновок про юридизацію доброчесності як етичної категорії (тобто закріплення морального обов'язку як юридичний) в позитивний юридичний обов'язок [2, с. 25–26].

Н. Сорочина розглядає зміст явища доброчесності в контексті публічно-управлінських відносин і вважає її багатокомпонентною категорією, до якої відносять, окрім етичних, юридично-поведінкових засад, ще й патріотизм, порядність, відповідальність, гідність і повагу до гідності інших як сутнісні характеристики професійної діяльності державних службовців [3, с. 41].

Л. Біла-Тіунова розкриває зміст принципу доброчесності державної служби як моральної якості та чесноти, при цьому також узагальнює доброчесність з такими якостями як патріотизм, шанобливість, сумлінність, працьовитість, дисциплінованість, гідність, вдячність, милосердя, щирість, відповідальність. На нашу думку, цілком правильною є позиція вченої, яка розглядає доброчесність як спрямованість дій державного службовця виключно на захист публічного інтересу та його відмову від приватних інтересів при здійсненні своїх службових повноважень. Саме принцип доброчесності обумовлений необхідністю викорінення із сфери державної служби як конфлікту інтересів, так і проявів корупції [4, с. 66].

На думку П. Кириленка, сприяння доброчесності посадовців вимагає поєднання законодавчої бази, етичних принципів, інституційних систем стримувань і противаг, а також активної участі громадськості. Це безперервний процес, який вимагає відданості як окремих осіб, так і суспільства загалом підтримувати високі стандарти доброчесності в публічному управлінні. Наголосимо, що доброчесна поведінка – це постійний вибір. Вибір на користь публічного інтересу порівняно з приватним (власним) інтересом службовця.

Конфлікт між публічними та приватними інтересами у професійній діяльності посадовця стосується ситуації, коли особисті чи приватні інтереси стикаються або створюють потенційну упередженість щодо його обов'язків та обов'язків державного службовця. Все розмаїття ситуацій передбачити неможливо, отже, неможливо і нормативно врегулювати цей особистісний вибір [5].

В українському законодавстві поняття «доброчесність» уперше було вжито у 2006 році, коли Президент України своїм Указом затвердив Концепцію подолання корупції в Україні під назвою «На шляху до доброчесності». У Концепції зазначалося, що доброчесність суддів є необхідною передумовою існування незалежної судової системи в державі. У демократичних державах суди відіграють провідну роль у протидії корупції. У Концепції було зазначено, що перші кроки у здійсненні судової реформи в Україні не спричинили помітні зміни у забезпеченні доброчесності в органах судової влади.

Цей документ став першим нормативним актом, у якому було окреслено заходи, спрямовані на підвищення рівня доброчесності державних службовців і суддів, а також на посилення громадського контролю за діяльністю влади. Водночас зазначені положення мали загальний характер і не містили чітких визначень [8].

У Законі України «Про державну службу» 2011 року доброчесність була закріплена як один із базових принципів державної служби. Водночас її законодавче визначення з'явилося лише через чотири роки – у новій редакції цього закону. Так у статті 4 Закону України «Про державну службу» законодавець визначає одним з основних принципів державної служби доброчесність – як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [9].

2 червня 2016 року вимога доброчесності набула обов'язкового характеру для здійснення суддівської діяльності. Відповідні зміни були внесені до Конституції України, а того ж дня парламент ухвалив закон, який запровадив обов'язок для суддів щороку до 1 лютого подавати декларацію доброчесності.

Розглядаючи доброчесність, як один з основних інструментів запобігання корупції в діяльності митних органів, хотілося б визначитися щодо правового статусу їх працівників. Так, згідно зі статтею 569 Митного кодексу України, працівники митних органів, на яких покладено виконання завдань, зазначених у статті 544 Кодексу, а також здійснення організаційного, юридичного, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності цих органів, є посадовими особами. Посадові особи митних органів є державними службовцями.

Посадові особи, які вперше прийняті на службу до митних органів і раніше не перебували на державній службі, складають Присягу державного службовця відповідно до Закону України «Про державну службу».

Відносини, що виникають у зв'язку з прийняттям на державну службу до митних органів, проходженням та припиненням державної служби в митних органах, регулюються законодавством про державну службу [10].

Отже, враховуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що посадові особи митних органів є державними службовцями та у своїй діяльності мають керуватися нормами та принципами визначеними Законом України «Про державну службу», тобто принцип доброчесності є одним з основних принципів у їх діяльності.

Згідно п. 5 Положення про Державну митну службу України, Держмитслужба з метою організації своєї діяльності забезпечує в межах повноважень, визначених законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також контроль за дотриманням антикорупційного законодавства в апараті Держмитслужби та її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління; впроваджує правила етики поведінки державних службовців Держмитслужби та здійснює контроль за їх виконанням [11].

Всесвітньою митною організацією розроблено стандарти професійної етики та принципи ефективного управління персоналом було закріплено в Декларації Ради з митного співробітництва, належного управління та боротьби з корупцією на митниці (оновлена Декларація Аруша, 2003 р.). В Декларації зазначається, що в процесі розробки національних програм боротьби з корупцією у митних органах необхідно враховувати такі фактори: 1) відданість справі та лідерство керівників митниць; 2) уніфіковане законодавство з питань митної справи; 3) прозорість і передбачуваність відносин з митницями; 4) автоматизація або комп'ютеризація митних адміністрацій; 5) перевірки і службові розслідування фактів корупції; 6) реформування та модернізація; 7) прийняття Кодексу поведінки для персоналу митних

адміністрацій; 8) висока мораль і культура («честь мундира»); 9) ефективне управління людськими ресурсами; 10) налагодження партнерських відносин з підприємцями та бізнес-спільнотами [12].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що доброчесність є базовим принципом діяльності митних органів, без якого неможливе ефективне функціонування митної служби, забезпечення фінансово-економічної безпеки держави та довіри суспільства до органів публічної влади. Доброчесність у митній сфері виходить за межі суто етичної категорії та набуває комплексного правового, організаційного й управлінського значення.

Формування стандартів доброчесності в митних органах відбувається під значним впливом міжнародних антикорупційних ініціатив, насамперед документів Всесвітньої митної організації, зокрема Декларації Аруша, яка закріплює ключові елементи забезпечення чесності та прозорості митної діяльності. Її положення стали методологічною основою для розроблення національних стратегій протидії корупції та вдосконалення митного адміністрування.

Важливою передумовою утвердження доброчесності є розвиток організаційної культури митних органів, орієнтованої на публічні інтереси, прозорість процедур і підзвітність. У цьому контексті вагоме значення має запровадження цифрових технологій, автоматизація митних процесів та мінімізація дискреційних повноважень посадових осіб, що суттєво знижує корупційні ризики.

Отже, забезпечення доброчесності митних органів є безперервним процесом, який потребує комплексного підходу, узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади, активної участі громадянського суспільства і міжнародного співробітництва. Подальші наукові напрацювання варто зосередити на формуванні критеріїв і показників для визначення рівня доброчесності в митних органах, а також на вивченні й упровадженні дієвих моделей її інституційного закріплення з урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду.

Література

1. Корчак Н., Пархоменко-Куцевіл О. Доброчесність державного службовця: етичний та юридичний виміри. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2021. № 2 (59). С. 78–84. DOI: 10.18372/2307-9061.59.15598.

2. Бігун В. С. Доброчесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 25–29. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/184 (дата звернення: 21.11.2025 р.).

3. Сорокіна Н. Доброчесніть як необхідний морально-етичний складник діяльності публічного службовця. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. № 5 (27). С. 39–42. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/5/8.pdf (дата звернення: 21.11.2025 р.).

4. Біла-Тіунова Л. Р. Державна служба України. Загальна частина : навчальний посібник. Одеса : ОЮА, 2020. 511 с. DOI: 10.32837/11300.12488.

5. Кириленко П. О. Доброчесність у публічному управлінні: від ідеалу до інструменту запобігання корупції. *Ефективність державного управління*. 2023. Вип. 1/2 (74/75). С. 31–34. DOI: https://doi.org/10.36930/507405.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: https://surl.li/ikhpti (дата звернення: 21.11.2025 р.).

7. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : словник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с. URL: https://surl.li/bfypdt (дата звернення: 21.11.2025 р.).

8. Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» : Указ Президента України № 742/2006. URL: https://www.president.gov.ua/documents/7422006-4765 (дата звернення: 21.11.2025 р.).

9. Про державну службу : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text (дата звернення: 21.11.2025 р.).

10. Митний кодекс України : від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 21.11.2025 р.).

11. Положення про Державну митну службу України, затверджене постановою Кабінету міністрів від 06 березня 2019 року № 227. URL: https://customs.gov.ua/polozhennia (дата звернення: 21.11.2025 р.).

12. Declaration of the Customs Cooperation Council concerning good Governance and Integrity in Customs. URL: https://surl.lt/bblipb (дата звернення: 21.11.2025 р.).

References

1. Korchak, N., Parkhomenko-Kutsevil, O. (2021). Dobrochesnist derzhavnoho sluzhbovtsia: etychnyi ta yurydychnyi vymiry. Konstytutsiine ta administratyvne pravo [Integrity of a Public Servant: Ethical and Legal Dimensions]. *Naukovi pratsi Kyivskoho aviatsiinoho instytutu. Seriia: Yurydychnyi visnyk "Povitriane i kosmichne pravo" – Scientific works of the Kyiv Aviation Institute. Series: Legal Bulletin "Air and Space Law"*. Vol. 2. No. 59. Pp. 78–84. DOI: 10.18372/2307-9061.59.15598 [in Ukrainian].

2. Bihun, V. S. (2019). Dobrochesnist yak yurydychnyi termin i sens [Integrity as a Legal Term and Its Meaning]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*. Vol. 1. Pp. 25–29. Retrieved from: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/184 [in Ukrainian].

3. Sorokina, N. (2017). Dobrochesnit yak neobkhidnyi moralno-etychnyi skladnyk diialnosti publichnoho sluzhbovtsia [Integrity as a Necessary Moral and Ethical Component of a Public Servant's Activity]. *Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal: teoriia i praktyka – National Legal Journal: Theory and Practice*. Vol. 5 (27). Pp. 39–42. Retrieved from: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/5/8.pdf [in Ukrainian]

4. Bila-Tiunova L. R. (2020). Derzhavna sluzhba Ukrainy [Civil Service of Ukraine. General Part] : navchalnyi posibnyk – textbook. Odesa : OiuA, 511 p. DOI: 10.32837/11300.12488.

5. Kyrylenko, P. O. (2023). Dobrochesnist u publichnomu upravlinni: vid idealu do instrumentu zapobihannia koruptsii [Integrity in Public Administration: From an Ideal to a Tool for Preventing Corruption]. *Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya – Efficiency of public administration*. Vol. 1/2. No. 74/75. Pp. 31–34. DOI: https://doi.org/10.36930/507405 [in Ukrainian].

6. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Retrieved from: https://surl.li/ikhpti [in Ukrainian].

7. Toftul, M. H. (2014) Suchasnyi slovnyk z etyky: Slovnyk [Modern Dictionary of Ethics: A Dictionary]. Zhytomyr : Vydavnitstvo ZhDU im. I. Franka. 416 p. Retrieved from: https://surl.li/bfypdt [in Ukrainian].

8. Pro Kontseptsiiu podolannia koruptsii v Ukraini "Na shliakhu do dobrochesnosti" : Ukaz Prezydenta Ukrainy (2006). [Decree of the President of Ukraine "On the Concept for Overcoming Corruption in Ukraine: On the Path to Integrity"]. Retrieved from: https://www.president.gov.ua/documents/7422006-4765 [in Ukrainian].

9. Pro derzhavnu sluzhbu : Zakon Ukrainy (2012) vid 13 bereznia 2012 roku № 4495-V [Law of Ukraine "On Civil Service" of March 13, 2012, No. 4495-VI.]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text [in Ukrainian].

10. Mytnyi kodeks Ukrainy (2012) : Vid 13 bereznia 2012 roku № 4495-VI [Law of Ukraine "On Civil Service" of March 13, 2012, No. 4495-VI]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text [in Ukrainian].

11. Polozhennia pro Derzhavnu mytnu sluzhbu Ukrainy (2019) : Zatverdzhene postanovoiu Kabinetu ministriv vid 06 bereznia 2019 roku № 227 [Regulations on the State Customs Service of Ukraine, approved by the Cabinet of Ministers Resolution of March 6, 2019, No. 227]. Retrieved from: https://customs.gov.ua/polozhennia [in Ukrainian].

12. Declaration of the Customs Cooperation Council concerning good Governance and Integrity in Customs. (2003). Retrieved from: https://surl.lt/bblipb [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 24.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025